

Mestské opevnenie

Priestor dnešnej Bratislavy bol pre jeho výhodnú polohu osídlený od praveku. Pod hradným kopcom sa nachádzal brod cez Dunaj a kopec zase poskytoval výhľad do okolia a ochranu pred prípadným nepriateľom. Okolo hradu tak postupne vznikali osady. V 13. storočí nastala v okolí Ventúrskej a Panskej ulice významná výstavba domov do mestskej štruktúry, ktorú sčasti poznáme aj dnes. V roku 1291 získala rozširujúca sa osada prvé privilegia od kráľa Ondreja III. a stala sa mestom. Získala tak napríklad právo voľby richtára, výmeny mincí, ťažby dreva a lovu rýb v Dunaji. Mesto muselo byť v tomto čase chránené hradbami. Spočiatku vznikli tri brány, neskôr k nim pribudla aj štvrtá. Pri každej z nich stála veža, ktorá chránila vstup do mesta. Mestské hradby boli pre prípad nepriateľského útoku obohnané priekopami, obranný systém dopĺňalo veľké množstvo bášť.

▲ Ako sa volali brány v mestských hradbách a kde stáli?

(Pomôžte si mapou Bratislavy na internete.)

Franz Hogenberg: Pohľad na Bratislavu z juhu. Okolo roku 1588.
Zdroj: Galéria mesta Bratislavy

▲ V minulosti mala Bratislava veľa názvov, mnoho z nich vzniklo aj skomolením a zlým prepisom. Z grafiky z roku 1588 vieme určiť dobové názvy Bratislavy

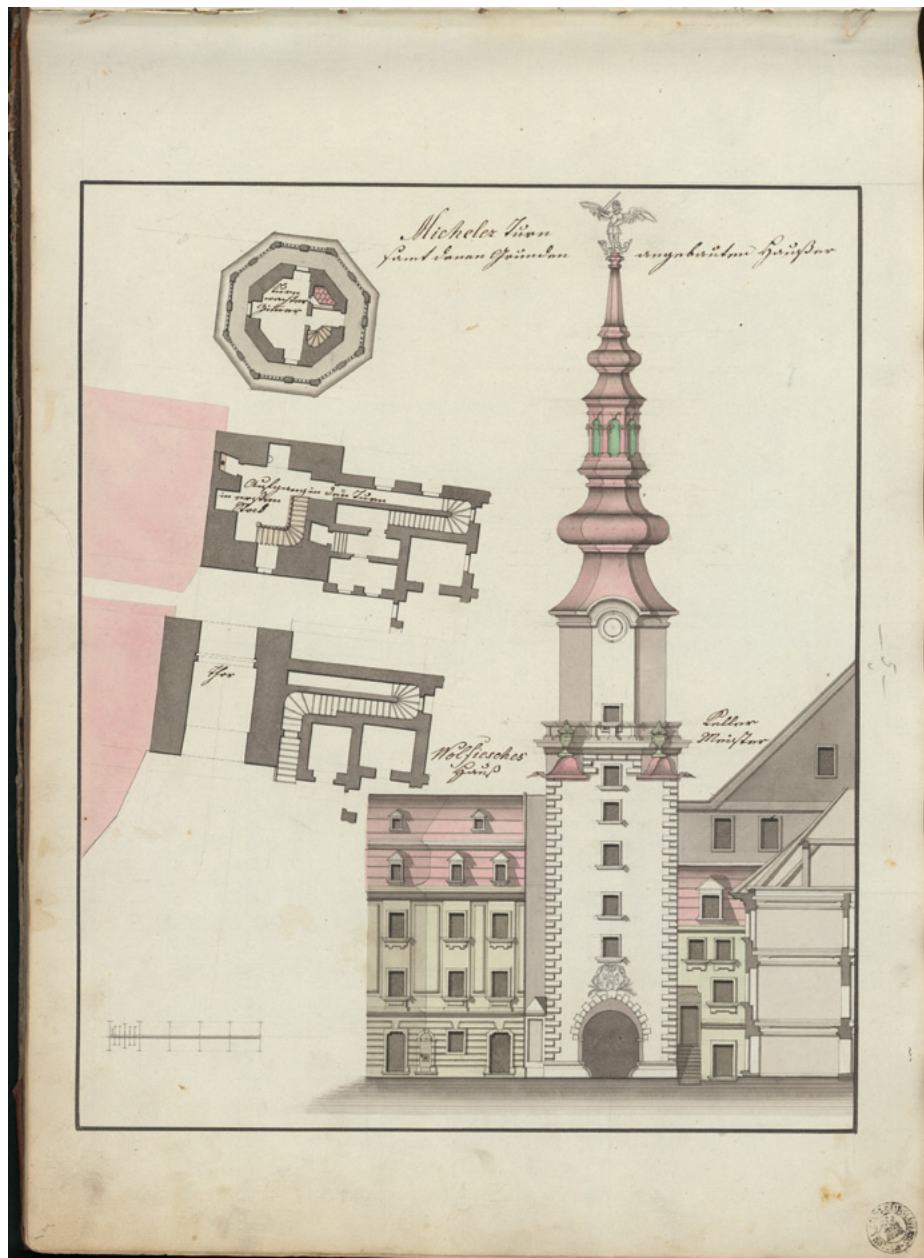
▲ Všimnite si, ako vyzeral Dunaj pred reguláciou (úpravou) koryta do súčasnej podoby. Na grafike označte dve brány a doplňte ich názov. Pokúste sa určiť ďalšie rozpoznateľné budovy v meste.

▲ Tip:

Prejdite sa po meste a nájdite miesta, kde v minulosti stáli brány. Pozrite sa, akým spôsobom sú tieto brány pripomenuté. Podľa grafiky si skúste predstaviť, kadiaľ viedlo opevnenie mesta.

Michalská brána

V roku 1775 dala cisárovná Mária Terézia opevnenie mesta zbúrať. Jediná zachovaná ostala Michalská brána, ktorá bola postavená v polovici 13. storočia ako súčasť opevnenia podhradí. V 15. storočí k nej postavili vežu so šindľovou strechou, ktorú mala natretú na červeno. Pred vežou sa nachádzala brána s padacím mostom cez priekopu, za ňou boli dve pravouhlé bašty. Vežu neskôr viac ráz prestavali a zvýšili. Najviac sa zachovala prestavba z obdobia baroka, keď bola na jej vrchol osadená socha archanjela Michala.

Na obrázku je náčrt fasády a pôdorysy Michalskej veže aj so sochou archanjela Michala z obdobia baroka. Zdroj: Archív mesta Bratislavy

◀ Diskutujte o tom, aké mala Michalská veža funkcie v priebehu storočí:

- A výber cestného / suchého a trhového mýta
- B obranná funkcia
- C vyhliadková veža
- D strážna veža

Do sochy bola vložená schránka, ktorá obsahovala údaje o úradných osobách a zhotoviteľoch sochy a veže. Pri neskorších reštaurátorských prácach k nim boli pridané aj ďalšie predmety a doklady doby.

Fotografia medenej schránky nájdennej v hlave sochy archanjela Michala. Zdroj: Múzeum mesta Bratislavy

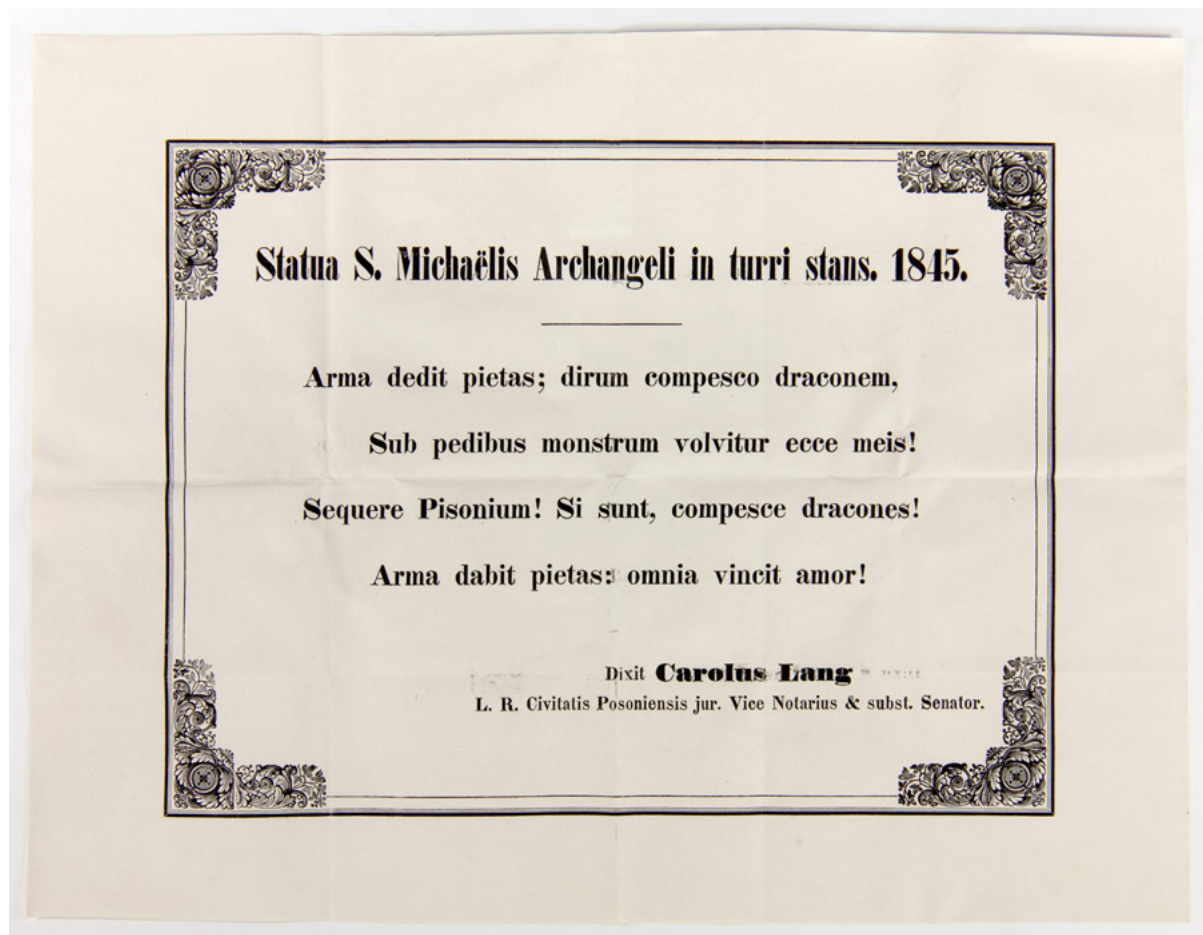
▲ Z fotografie schránky sa dá určiť rok jej vytvorenia a zároveň aj rok osadenia sochy Michala na vrchol veže a iniciály jej autora. Doplňte rok a iniciály autora:

▲ Obsah schránky

Pri príležitosti osadenia sochy na vrchol Michalskej veže bola do nej vložená schránka. Z dokumentov z Archívu mesta Bratislavy vieme, že do prvej schránky boli vložené pergamenové listiny. Zachytávali informácie o tom, kto vtedy v Uhorsku vládol:

(na základe predchádzajúcich informácií skúste doplniť).

Dozvedáme sa z nich, že richtárom bol František Nozdrovický, a obsahujú tiež informácie o samotnej oprave veže. Pri prvom reštaurovaní a oprave v roku 1812 boli do schránky pridané zoznamy členov mestskej rady, informácie o oprave, pribudli dobové peniaze a mince. Tretí raz sem v roku 1845 boli uložené dobové mince a pergamenové dokumenty zachytávajúce voľby do mestskej rady. Okrem ďalších dokumentov bola v schránke aj báseň.

Fotografia básne nájdennej v schránke. Zdroj: Múzeum mesta Bratislavy

▲ V akom jazyku je napísaná básneň? Z textu určite, ako sa volal autor básne, a skúste určiť jeho povolanie.

Preklad básne
(autori prekladu Štefan
Hrivňák a Ján Kúkel):

Zbožnosť (mi) dala silu; krotím strašného draka,
Hľa, pod mojimi nohami zvíja sa príšera!
Nasleduj ma, Prešporok! Kroť drakov, ak jestvujú!
Zbožnosť dodá silu, nad všetkým zvíťazí láska!

Záznam zo slávnostného otvárania schránky z dňa 25. 11. 2021 nájdete tu
<https://www.youtube.com/watch?v=mLph-KVnlds>

▲ Tip na aktivitu v triede:

Každý žiak vyberie nejaký dôležitý odkaz, predmet, vytvorí mu obal a následne sa všetko vloží do schránky, ktorú celá trieda spoločne pripraví a vyzdobí. Odkazy do schránky je možné aj vyberať, ako sa to deje v skutočnosti. Nie všetky predmety a návrhy sa dostanú dovnútra. Diskutujte o tom, čo by ste vložili do schránky v soche Michala.

Vedeli ste, že:

- ☀ Pergamen je typ podkladu, na ktorý sa kedysi písalo. Koža zvieratá sa odchlplila, vysušila a zdrsnila. Nakoniec sa natrela olovenou alebo zinkovou belobou, ktorá sa vyhladila a vyleštila. Koža však po čase strácala pružnosť a jeho výroba bola drahá, preto sa prestal používať.
- ☀ Strecha veže a socha archanjela Michala je potiahnutá meďou, ktorá po čase vplyvom počasia zoxидуje a na povrchu sa vytvorí zelená farba.
- ☀ Čo symbolizuje socha Michala? V kresťanskej ikonografii je Michal jeden z hlavných anjelov – archanjel, ktorý bojuje so Satanom. V Biblii v knihe Zjavenia apoštola Jána sa uvádza: „Na nebi sa strhol boj. Michal a jeho anjeli bojovali proti drakovi; aj drak a jeho anjeli bojovali.“
- ☀ Schránka z Michalskej veže nie je jediná svojho druhu. Na svete, na Slovensku aj v Bratislave ich je viacero. Často sú ukryté vo vežiach kostolov alebo v mestských vežiach a objavené bývajú pri reštaurovaní.
- ☀ Medzi dôvody postupného búrania mestských hradieb patrí potreba mesto rozširovať a rozvíjať; mestské opevnenie bránilo výstavbe nových budov a efektívnemu prepojeniu mesta ako celku.

Ako sa volali brány v mestských hradbách a kde stáli?

Najprv existovali tri brány, ktoré vznikli ako súčasť opevnenie hradnej osady. Na severe to bola Michalská brána, na východe Laurinská brána, na západe Vydrická brána. Ako posledná vznikla na juhu mesta Rybárska brána vedúca k Dunaju.

V minulosti mala Bratislava veľa názvov, mnoho z nich vzniklo aj skomolením a zlým prepisom. Z grafiky z roku 1588 vieme určiť dobové názvy Bratislavy

...POSONIUM a PRESSBURG...

Všimnite si, ako vyzeral Dunaj pred reguláciou (úpravou) koryta do súčasnej podoby. Na grafike označte dve brány a doplňte ich názov. Pokúste sa určiť ďalšie rozpoznateľné budovy v meste.

Na vyobrazení vidíme západnú Vydrickú a východnú Laurinskú bránu. Viditeľné monumenty sú Bratislavský hrad, Dóm sv. Martina pri Vydrickej bráne alebo aj veža Starej radnice.

Vyberte z možností, aké funkcie mala Michalská veža?

Správne odpovede sú všetky. So žiakmi môžete rozobrať jednotlivé funkcie Michalskej brány v priebehu storočí.

- A výber cestného/suchého a trhového mýta – ako zdroj príjmov pre kráľovskú pokladnicu, ochranu a kontrolu obchodu.
- B obranná funkcia – Michalská brána bola súčasťou mestského opevnenie, a tak slúžila na obranu mesta. To platilo do polovice 18. storočia, keď sa povolením Márie Terézie začali hradby búrať pre rozširujúcu sa urbanizáciu mesta.
- C vyhliadková veža – to je súčasná funkcia Michalskej veže ako súčasť objektov Múzea mesta Bratislavy.
- D strážna veža – podobne ako dnešná vyhliadková veža aj v minulosti mala funkciu rozhľadne, odkiaľ mestská stráž sledovala situáciu v okolí.

Z fotografie schránky sa dá určiť rok jej vytvorenia a zároveň aj rok osadenia sochy Michala na vrchol veže a iniciály jej autora.

Na schránke je rok 1758 a iniciály autora schránky: ME

Kto vtedy vládol v Uhorsku?

Mária Terézia bola dňa 25. 6. 1741 v Bratislave korunovaná za uhorskú kráľovnú a vládla do svojej smrti v roku 1780. Z údajov na schránke vieme túto informáciu získať.

V akom jazyku je napísaná báseň? Z textu určite, ako sa volal autor básne, a skúste určiť jeho povolanie.

Báseň od Carolusa Langa je v latinskom jazyku, text pod jeho menom určuje, že bol vicenotárom mesta Bratislava a zástupca senátora.